

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า “กลัว” พจนานุกรมอเล็กซานเดอร์ ฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า รู้สึกไม่ชอบหรือกลัวสิ่งที่ไม่ดีแก่ตัว เช่น กลัวบาป กลัวถูกตีเตือน รู้สึกหวาด เพราะคาดว่าจะประสบภัย เช่น กลัวเสือ กลัวไฟไหม้ พระพุทธเจ้าทรงเรียกความกลัวว่า “ภัย” (มีชัย วีระปญโญ, 2550: 196) ซึ่งตรงกับคำในภาษาบาลีว่า “ภย” แปลว่า อารมณ์อันพึงกลัว (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, 2553: 573)

มนุษย์ทุกคนมีความรู้สึกกลัวนับแต่แรกเกิด และเป็นความรู้สึกที่ทำให้เป็นทุกข์มากที่สุดในชีวิต คือกลัวจะสูญเสียสิ่งที่มีอยู่ ยิ่งมีอะไรดี ๆ อยู่มากเท่าไร ก็ยิ่งกลัวจะต้องสูญเสียมันไปมากเท่านั้น (มิตซูโอะ คเวสโก, 2552: 23-26) ในพระไตรปิฎก พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงมิติของความกลัวในจิตส่วนลึกที่ผลักดันให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมความต้องการต่างๆ โดยทรงชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ทั่วไปถูกบีบคั้นจากความกลัว 5 ระดับ ได้แก่

1. อาชีวิตรภัย หมายถึง ภัยเนื่องด้วยการดำเนินชีวิต
2. อสโลภภัย หมายถึง ภัยอันเนื่องจากการเสื่อมเสียชื่อเสียง
3. ปริสสารชภัย หมายถึง ภัยคือความครั่นคร้ามเกิดขึ้นในที่ชุมชน
4. มรณภัย หมายถึง ภัยคือความตาย
5. ทูคติภัย หมายถึง ภัยคือทูคติ คดีไม่ดี ทางดำเนินที่ไม่ดีมีความเดือดร้อน ที่ไปเกิดอันชั่วหรือที่ไปเกิดของผู้กระทำชั่ว แดนกำเนิดที่ไม่ดีมากไปด้วยความทุกข์ 3 แดน ได้แก่ นรก ติรัจฉานเปรต (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2539: 723 และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553: 170)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้สนับสนุนมิติของความกลัวของพระพุทธเจ้า ฟรอยด์ เชื่อว่า ความหวาดกังวลเป็นเรื่องที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่พ้น เพราะความปรารถนาของมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองของสมใจเสมอไป ซึ่งความหวาดกังวลมีอยู่ 3 ประเภท คือ ความหวาดกลัวต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่อยู่รอบตัว ความหวาดกลัวตัวเองว่าจะทำในสิ่งที่น่าอับอายขายหน้า จะถูกประจาน ประณามและถูกลงโทษ และความหวาดกลัวที่เกิดจากความสำนึกผิดชอบชั่วดี (ศรีเรือน แก้วกังวล, 2551: 27) อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นของแรงจูงใจของอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) คือ ความต้องการมีอาหารรับประทาน ไม่หิวโหย มีที่อยู่อาศัย มียารักษาโรค มีเครื่องนุ่มห่มกันร้อนกันหนาว มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยใน

ตนเองและทรัพย์สินเพียงพอ ต้องการได้รับความรักจากผู้อื่นและต้องการถูกรัก ต้องการได้รับเกียรติ มีหน้ามีตา ต้องการชื่อเสียงเป็นที่ยกย่องนับถือ และยังต้องการตระหนักรู้ความสามารถของตนกับ ประพฤติปฏิบัติตนตามความสามารถ มาสโลว์เชื่อว่า ความกลัวหลายๆ อย่าง ตั้งแต่ระดับสามัญ จนถึงระดับผิดปกตินั้น เกิดจากการไม่ได้รับการตอบสนองของความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเพียงพอ (ศรีเรือน แก้วกังวล, 2551: 115-122)

จากการศึกษาแนวคิดและการตีความในเรื่องความกลัวของศิลปิน ผู้วิจัยพบว่า ศิลปิน ส่วนใหญ่ที่นำแนวคิดเกี่ยวกับความกลัวมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ มักนำความกลัวนี้ไปเชื่อมโยง กับความรู้สึกที่รุนแรง หวาดระแวง สยดสยอง โดยแสดงออกถึงการได้รับความสะเทือนใจจากสิ่ง ที่คุกคามอย่างรุนแรงของศิลปินโดยตรง ดังนั้น ผลงานศิลปะจึงสื่อถึงสัญลักษณ์ที่บ่งบอกนัยของ ความน่ากลัว เช่น ของมีคมจำพวกใบมีดโกน เศษแก้ว ผ้าก๊อซ บาดแผล ญาติที่ปีศาจ สีแดง สีดำ รูปร่างรูปทรงที่บิดเบี้ยวโหยหวน รวมทั้งสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของภัยคุกคามต่อชีวิตมนุษย์ เช่น งู จระเข้ เสือ หมาป่า ตึกแก ซึ่งปรากฏอยู่ในผลงานศิลปะของศิลปิน ตัวอย่างเช่น

ภาพ The Scream ของ Edvard Munch ได้รับแรงบันดาลใจมาจากยามเย็นวันหนึ่ง ขณะที่เขาเดินข้ามสะพาน และมองเห็นท้องฟ้าตอนพระอาทิตย์ตกดินเป็นสีแดงจัดเหมือนเลือด เขาจึง ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพคน โดยการเน้นรูปร่างภายนอกด้วยเส้นโค้งอ่อนไหวเป็นโครงสร้างตัดกับ พื้นทีว่างที่เลื่อนไหลเต็มไปด้วยบรรยากาศ ว่าเหว ลึกลับ และมีกลิ่นอายแห่งความตายแทรกอยู่ ซึ่งเขาได้บันทึกไว้ในบันทึกส่วนตัวเมื่อวันที่ 22 มกราคม ค.ศ. 1892 ว่าขณะไปเดินเล่นยามเย็น และพบท้องฟ้าประหลาดสีแดงจัดเหมือนเลือดทำให้รู้สึกเสมือนว่า ธรรมชาติกำลังกรี๊ดร้องออกมา อย่างน่ากลัว

ภาพ Study after Velazquez's Portrait of Pope Innocent X ของ Francis Bacon เป็น ภาพที่ดูน่ากลัว จิตรกรนำเสนอให้เห็นถึงความเจ็บปวดของพระสันตปาปาที่ถูกกักขังอยู่ในบังลังก์ โดยมีโครงสร้างคล้ายท่อ ใบหน้าของพระสันตปาปาแสดงอาการหวีดร้องออกมาอย่างเจ็บปวด มือ จับบังลังก์แน่น ใช้พื้นหลังภาพเป็นสีดำ ส่วนด้านหน้าของภาพใช้ลักษณะการวาดเป็นเส้นตรงลง มาด้วยที่แปรปรอย่างรวดเร็ว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ที่เจ็บปวดเหมือนอยู่ในสภาพที่พร้อมจะ แตกสลาย (Phaidon, 2000: 23)

ในภาพสภาวะจิตที่เกิดจากความกลัวของ ม.ล.บุศยมาศ นันทวัน (2544: ง) ได้สร้างสรรค์ ผลงานจิตรกรรม เพื่อแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกภายในที่ได้รับความสะเทือนใจ จากความ รุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเลือกใช้ผ้าก๊อซ เพื่อสื่อถึงบาดแผล และความเจ็บปวดของจิตใจข้าง ในของมนุษย์ ใบมีดสื่อถึงความอันตราย สีแดงสื่อถึงเลือด เป็นต้น

ผลงานการสร้างสรรค์ของ ธันวาท ห่วงสมุทร (2550: ง) ความเป็นรูปธรรมของความรู้สึก หวาดกลัวที่แผ่ร่อนอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ตามรูปแบบของงานจิตรกรรมแนวอภิปรัชญา นำ ความกลัวมาสร้างจินตนาการถึงสิ่งที่ศิลปินหวาดกลัวหรือสร้างหนทางของการหลีกเลี่ยงนี้ รวมทั้ง วิธีการที่จะต่อสู้และรับมือกับสิ่งที่หวาดกลัว โดยใช้สัตว์ เช่น งู จระเข้ เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอก ถึงนัยของความน่ากลัว

อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์นั้น เมื่อจินตนาการถึงความกลัวก็มักจะนึกถึงสัญลักษณ์ที่มีนัยของความน่ากลัวเหล่านั้น มาสร้างเป็นมโนภาพแห่งความน่ากลัว เช่น เมื่อเข้าไปในที่มืดก็มักจะคิดว่าบริเวณนั้น จะมีภูติผีปีศาจบ้าง บางทีก็คิดว่าอาจมีสัตว์ร้ายบางอย่างอยู่ในความมืด บางครั้งก็คิดว่าอาจมีคนร้ายแอบซุ่มอยู่ เพื่อคอยหาโอกาสทำร้าย เมื่ออยู่กลางแจ้งในขณะที่มีฝนฟ้าคะนองก็กลัวฟ้าผ่า ฟ้าร้อง เมื่อเข้าป่าก็กลัวเสือ สิงโต บางคนกลัวแม้แต่สัตว์เล็กๆ เช่น งู จิ้งจก ตุ๊กแก ไล่เดือน ซึ่งสอดคล้องกับพุทธทาสภิกขุ (2538: 32) กล่าวว่า “ความกลัวเป็นสัญชาตญาณอันหนึ่งของมนุษย์ที่มีเหมือนกันหมด แต่ว่าวัตถุที่กลัวนั้นแหละต่างกัน ตามแต่เรื่องราวที่ตนรับเข้าไปในสมอง เด็กๆ จะกลัวที่มืด หรือการถูกทิ้งไว้ผู้เดียวทั้งที่เขายังไม่เคยมีเรื่องผูกเวรกับใครไว้ อันจะนำไปให้กลัว เด็กก็จะกลัวติดอยู่ในใจไปได้นาน ”

ความกลัวทั้งหมดที่กล่าวมา พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า

“เป็นการกลัวความตายทั้งนั้น นี่ต้องดูกันเสียชั้นหนึ่งก่อนว่ากลัวอะไร ก็ตามก็จะสรุปไปอยู่ที่ว่ากลัวเสียชีวิต อะไรบ้างที่เรากลัว ที่มันน่ากลัว เช่นเสือ เช่นอันตราย เช่นแม้แต่ฟ้าผ่า ฟ้าร้องนี่ก็กลัว เพราะกลัวว่าสิ่งต่างๆ เหล่านั้น จะทำอันตรายชีวิตของเรา กระทั่งสิ่งที่ประหลาดๆ เห็นแล้วไม่รู้จั๊กว่าเป็นอะไรเราก็กลัว กลัวเพราะมันอาจจะทำอันตรายชีวิตเรา แม้แต่กลัวของเล็กๆ กลัวตุ๊กแก กลัวกิ้งกือ อะไรนี่ ก็มีมูลมาจากกลัวว่าสัตว์เล็กๆ เหล่านี้จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตของเรา จนกระทั่งกลัวสิ่งที่ไม่เห็นตัว เช่น กลัวผีหรือกลัวอะไรที่ไม่มีตัวตนปรากฏนี้ ก็มีความหมายตรงที่ว่า กลัวว่ามันจะทำอันตรายแก่ชีวิต ที่เรากลัวผี แม้พูดว่ากลัวผีหลอก กลัวการที่ผีหลอก แต่ความหมายอีกชั้นหนึ่งอยู่ที่ว่าผีจะทำให้ตายหรือเสียอะไรไปอย่างใดอย่างหนึ่ง นี่เป็นสัญชาตญาณของสัตว์ที่มีชีวิต ก็คือ ไม่อยากตาย พอมีอะไรที่เป็นวีแววของความตายหรือจะทำให้ตายก็มักจะกลัว” (พุทธทาสภิกขุ, 2550: 505-506)

แนวคิดของพุทธทาสภิกขุนี้ได้รับการสนับสนุนจากแนวคิดของ มิตรชูโอะ คเวสโก ที่กล่าวว่า

“ความกลัวกับความมีชีวิตเป็นของคู่กัน ความรู้สึกกลัวแสดงถึงมีชีวิต เป็นความรู้สึกที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของสัตว์ หรือเรียกว่าเป็นสัญชาตญาณของสัตว์ที่ต้องกิน นอน สืบพันธุ์ และมีความกลัวอยู่ในจิตใจ มนุษย์ทุกคนมีความรู้สึกกลัวมาตั้งแต่แรกเกิด และเป็นความรู้สึกที่ทำให้เป็นทุกข์มากที่สุดในชีวิต” (มิตรชูโอะ คเวสโก, 2552: 23)

ความกลัวเป็นปัญหาของมนุษยชาติ เพราะทุกคนเกิดมาล้วนมีความกลัวด้วยกันทั้งสิ้น และความกลัวคือสัญชาตญาณของสัตว์ที่มีชีวิต ซึ่งสัญชาตญาณดังกล่าวนี้ ได้ผลักดันให้มนุษย์

เกิดพฤติกรรมในการปิดป่า ป้องกัน ภัยอันตราย จากสิ่งที่อาจทำให้เกิดการสูญเสียสิ่งที่ตนเองมีอยู่ โดยจะพยายามคิดหาสาเหตุและการแก้ไขด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามที่สามารถช่วยให้สบายใจ และอยู่รอดปลอดภัยจากวิกฤตการณ์นั้นๆ ออกมาได้ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ มักพบอยู่เสมอในการดำเนินชีวิตตามวิถีไทย

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้อยู่อาศัยในชุมชนทางภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคอีสานของไทยมักพบว่า ผู้คนในชนบทได้นำความกลัวนั้น มาปรับเข้ากับวิถีชีวิตได้อย่างกลมกลืน เช่น กลัวลูกชายหรือสามีตาย เพราะผีแม่มาয়จะมาเอาไปอยู่ด้วยก็จะทำหูนผู้ชายตั้งไว้หน้าบ้านเพื่อหลอกผีแม่มาয়ให้เข้าใจผิดเอาหูนที่ตั้งไว้หน้าบ้านไปอยู่ด้วยแทน หรือให้ผู้ชายทาเล็บสีแดงตลอดจนให้ผู้ชายที่เป็นสามีนุ่งผ้าถุงของภรรยาอนในตอนกลางคืน เพื่อหลอกผีแม่มาয়อีกเช่นกันว่าเป็นผู้หญิง โดยเชื่อกันว่าหากทำแบบนี้แล้ว สมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ชายจะปลอดภัยจากผีแม่มาয়

ในกรณีการปักเจลว ตามความเชื่อของคนภาคอีสานจะปักในตอนผู้หญิงอยู่ไฟ คือหลังจากคลอดลูกมาใหม่ๆ ซึ่งทำตาเจลวหรือเจลวขนาดเท่าฝ่าบาตรเอาด้ายสีดำ สีแดง และสีขาว วนรอบๆ มุมเจลว แต่ให้สลับสีกัน แล้วเอาเจลวนั้นติดกับปลายไม้ไผ่ ปักไว้ที่เชิงบันไดด้านขวาที่จะขึ้นเรือน ปักไว้เช่นนั้นจนกว่าจะออกไฟจึงจะถอนทิ้ง ส่วนทางภาคเหนือ ภาคกลาง มักจะปักเจลวบนหม้อยา เชื่อว่าเป็นการป้องกันไม่ให้ภูตผีมาข้ามหรือคนมาเปิดดูด้วยยา ป้องกันยา เสื่อมคุณภาพ และยังมีปักเจลวบนที่ดินทั้ง 4 มุม เพื่อบอกอาณาเขตในการจับจองที่นา เป็นการแสดงให้เห็นว่าสถานที่นี้เป็นเขตหวงห้ามหรือบอกเตือนอันตราย การปักเจลวไว้บนแปลงข้าวในพิธีการทำขวัญข้าวหรือทำขวัญแม่โพสพ โดยทำเป็นเจลวขนาดใหญ่ เพื่อเป็นการปิดรั้วความสิ่งชั่วร้ายที่อาจทำให้ข้าวไม่งอกงาม และเป็นเครื่องเสริมกำลังมิให้ข้าวกล้าถูกรบกวนจากศัตรูพืช อีกทั้งยังเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าข้าวกำลังตั้งท้องออกรวง รวมทั้งเป็นเครื่องหมายสิริมงคลแก่เจ้าของนาในการประกอบอาชีพ ดังนั้น เจลวจึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อกันว่า สามารถป้องกันสิ่งชั่วร้าย เสนียดจัญไรต่างๆ ไม่ให้กล้าร้าย หรือป้องกันการถูกกระทำด้วยคาถาอาคม ภูตผีปีศาจ

ในการสำรวจของผู้วิจัยได้พบสิ่งประดิษฐ์ที่เกิดจากความเชื่อของชาวไทยดำในจังหวัดเลย เรียกว่า “ดอกไม้ไทดำ” หรือ “ตุ้มนกตุ้มหนู” หรือเรียกอีกอย่างว่า “กับดักผี” ชาวไทดำนำมาใช้สำหรับการประกอบพิธีการแซปาง ซึ่งเป็นพิธีการพ่อน้ำของหม่อมดหม่อมมนต์ เพื่อใช้กันผีและช่วยรักษาคนไข้ให้หายป่วย โดยใช้เป็นเครื่องบรรณาการสำหรับผีและยังใช้ปิดป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกจากบ้าน ตลอดจนใช้เป็นเครื่องรางของขลังของชาวไทยดำ เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนจะมีวิธีในการปกป้อง ขจัดปิดป่า ป้องกันตนเองจากความกลัว โดยอาศัยความเชื่อดั้งเดิมแบบวิญญานนิยม (Animism) ผสมกับความเชื่อในการนับถือบุชชาบรรพบุรุษ (Ancestor-Worship) และลัทธิการบูชา

เทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นที่มาอันสำคัญของไสยศาสตร์ในประเทศไทย ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามา คนไทยสมัยก่อนก็รับมาปฏิบัติผสมผสานกับคติความเชื่อเหล่านั้น โดยเห็นว่าช่วยให้งานดำเนินชีวิตเป็นไปได้อย่างดีสามารถอยู่รอดปลอดภัยได้ (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2547: 49)

ในการดำเนินชีวิตตามวิถีแบบไทยนี้ เสฐียรโกเศศ กล่าวไว้ว่า

“ไทยเราก็เหมือนกับชาติอื่นๆ ที่เจริญแล้วและยังไม่เจริญยอมถือน้ำเข้าฝัก และเชื่อโชคละตาราตีมาแต่ดึกดำบรรพ์ เมื่อประกอบกิจการงานอะไรที่เห็นว่าสำคัญ เกี่ยวกับความสุข ความเจริญ ก็ต้องหาอุบายปิดเป่าหรือป้องกันเหตุร้ายอันจะมีมากลัวว่าผีสงเทวดาจะให้โทษให้แรง คือ จะมาขัดขวางทำให้เสียการ เหตุด้วยแต่เดิมมีความกลัวและเชื่อถือกันอย่างนี้ ความหวาดสะดุ้งต่อภัยที่มองไม่เห็นตัว จึงมีอยู่ทั่วทุกหัวระแหง ก็มีอยู่อย่างเดียว คือหาทางแก้ด้วยวิธีในทำนองเดียวกัน คือ หาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเครื่องป้องกัน” (เสฐียรโกเศศ, 2551: 266-342)

ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอิทธิพลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีต่อมนุษยชาติ น่าจะอธิบายได้ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นผู้กำหนดว่าใครจะเป็นผู้ได้รับภัยนั้นๆ (อมรา พงศาพิชญ์, 2541: 29-33) ส่วนเอเดรียน สโนดกราส (Adrian Snodgrass) (2535: 2-7) กล่าวว่า “เรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น มีปรากฏอยู่มากมายในสัญลักษณ์ ซึ่งสัญลักษณ์ทำหน้าที่เป็นสะพานทางปัญญาที่เชื่อมสิ่งที่เรามองเห็นกับสิ่งที่เรามองไม่เห็น เชื่อมตัวตนกับสิ่งที่ไร้รูปแบบ เชื่อมสิ่งที่เราอธิบายได้กับสิ่งที่เราอธิบายไม่ได้ เป็นตัวแทนสรรพสิ่งที่เราไม่อาจเห็นได้นอกจากใช้ปัญญาพิจารณาเท่านั้น”

ผู้วิจัยมีความกลัวเฉกเช่นเดียวกับมวลมนุษยชาติและสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ แต่ความกลัวของผู้วิจัยนั้น เป็นความกลัวว่าตนเองจะไม่ได้ในสิ่งที่ปรารถนา คือ ผู้วิจัยมีความต้องการอยากจะได้สิ่งดีๆ ในชีวิต พบแต่ ความสุข ความเจริญ และกลัวว่าจะได้ในสิ่งที่ไม่ปรารถนา คือ ความโชคร้าย การเจ็บป่วย ความลำบากยากจน ซึ่งความกลัวของผู้วิจัยดังกล่าว พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย นวกนิบาต เรียกว่า “อาชีวิตรภัย” คือภัยเนื่องด้วยการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2553: 170) ที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรมความต้องการต่างๆ ซึ่งตรงกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ กล่าวว่า ความหวาดกังวลเป็นเรื่องที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่พ้น เพราะความปรารถนาของมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองสมใจ (ศรีเรือน แก้วกังวล, 2551 :27) ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยเกิดความกลัวขึ้นมา ก็จะใช้วิธีปกป้อง ป้องกันภัย ตามความเชื่อที่ถูกต้องหลวมและฝังลึกอยู่ในจิตใจของผู้วิจัยตลอดมา ด้วยวิธีการดังเช่น การสวดมนต์ การบนบานศาลกล่าว การสะเดาะเคราะห์ การแก้เคล็ด และการเช่นสำรวจบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนนำสิ่งที่เป็นมงคลหรือศักดิ์สิทธิ์บูชาพกติดตัว เพราะเชื่อ

ว่าสิ่งต่างๆ เหล่านั้น จะทำให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง และดลบันดาลให้สมหวังตามที่ตนปรารถนา

จากข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์สาระสำคัญทางความเชื่อของไทยเกี่ยวกับความกลัวในวิถีชีวิตที่ถ่ายทอดออกมาเป็นสัญลักษณ์ในการปกป้อง คุ้มครอง ขจัดปัดเป่าเหตุร้าย แล้วนำสัญลักษณ์ที่ได้จากศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม:ความกลัวในวิถีชีวิต ซึ่งจะได้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเกี่ยวกับความกลัวของคนไทยว่า กลัวอะไรบ้าง และมีวิธีขจัดความกลัวอย่างไร อันนำไปสู่การอนุรักษ์ เผยแพร่คุณค่าทางภูมิปัญญาไทย พร้อมทั้งได้ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม จากการนำรูปแบบสัญลักษณ์ตามความเชื่อของคนไทยที่สื่อความหมายถึงการขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกไปจากชีวิตและนำสิ่งดีงามเข้ามาในชีวิต ตลอดจนได้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาด้านศิลปกรรม อันนำไปสู่แนวทางการพัฒนาทางด้านศิลปกรรมให้แก่วงการศิลปกรรมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ สาระสำคัญของความเชื่อคนไทยเกี่ยวกับความกลัวในวิถีชีวิตชุมชนที่ถ่ายทอดออกมาเป็นสัญลักษณ์ในการปกป้อง ขจัดปัดเป่าเหตุร้าย

1.2.2 สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม : ความกลัวในวิถีชีวิต เพื่อสื่อความหมายถึงการดักจับในสิ่งที่ปรารถนา และการป้องกันภัย

1.2.3 สร้างองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม : ความกลัวในวิถีชีวิต

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม : ความกลัวในวิถีชีวิต ซึ่งความกลัวนี้ คือความกลัวของผู้วิจัยที่เกิดจากการถูกปลุกฝังมาตั้งแต่เด็กในสังคมแบบไทยชนบทภาคเหนือ ภาคกลาง อีกทั้งได้ไปใช้ชีวิตเพื่อประกอบอาชีพการงานในภาคอีสาน ทั้งสามภูมิภาคนี้ปรากฏพบความเชื่อเกี่ยวกับความกลัวที่หลากหลาย ดังนั้น การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ครั้งนี้จึงมีขอบเขตของการวิจัย คือ

1.3.1 เนื้อหา เฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับความกลัวของคนไทยในภาคเหนือ ภาคกลาง และ

ภาคีสถานที่ถ่ายทอดออกมาเป็นสัญลักษณ์ในการปกป้อง ขจัดบิดเบือนเหตุร้าย

13.2 รูปแบบ การสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความกลัวในวิถีชีวิต หมายถึง ความรู้สึกไม่ชอบประสบสิ่งที่ไม่ดีแก่ตัว รู้สึกหวาด เพราะ คาดว่าจะประสบภัย รู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย กลัวจะสูญเสียสิ่งที่มีอยู่ ยิ่งมีอะไรดี ๆ อยู่มากเท่าไร ก็ ยิ่งกลัวจะต้องสูญเสียมันไปมากเท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้ตนเองสามารถอยู่รอดปลอดภัยได้ จึงทำให้เกิดวิธีการขจัดความกลัว โดยหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเครื่องป้องกัน ขจัดบิดเบือนเหตุร้าย ภัยอันตราย

ดิจิตอลอาร์ต หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะโดยใช้เทคโนโลยีดิจิตอล เช่น การใช้ เครื่องสแกนรูปภาพ การวาดภาพด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ รวมถึงภาพยนตร์ VDO รวมทั้ง เสียง และศิลปะที่เกิดจากการผสมผสานทางเทคโนโลยี

จิตรกรรมดิจิตอล หมายถึง การวาดภาพด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์โดยใช้เมาท์ หรือ ปากกาเขียนภาพดิจิตอล สร้างภาพบนจอภาพโดยอาศัยหลักการของแสง สีจะเกิดจากแสงที่อยู่ บนจอภาพแทนการติดของเนื้อสี ผลลัพธ์ทางการมองเห็นของภาพจิตรกรรมดิจิตอลจะเหมือนกับ ภาพผลงานจิตรกรรมเทคนิควิธีการแบบดั้งเดิม เพียงแต่พื้นผิวที่เกิดในภาพเป็นพื้นผิวดวงตาที่ สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น แต่ไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของผิววัตถุนั้นๆ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเกี่ยวกับความกลัวของคนไทยว่า กลัวอะไรบ้าง และมีวิธีขจัดความกลัวอย่างไร อันนำไปสู่การอนุรักษ์ เผยแพร่คุณค่าทางภูมิปัญญาไทย

1.5.2 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสมอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ต่อ การศึกษาด้านศิลปกรรม อันนำไปสู่แนวทางการพัฒนาทางด้านศิลปกรรมให้แก่วงการศิลปกรรม ทั้งระดับชาติและนานาชาติ

1.5.3 ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม จากการนำรูปแบบสัญลักษณ์ตามความเชื่อของคนไทยที่ สื่อความหมายถึง การขจัดบิดเบือนสิ่งไม่ดีออกไปจากชีวิตและนำสิ่งดีงามเข้ามาในชีวิต ให้แก่วงการศิลปกรรมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

1.5.4 รูปแบบการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เรื่อง ความกลัวในวิถีชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ให้แก่วงการศิลปกรรมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) งานจิตรกรรมสื่อผสม : ความกลัวในวิถีชีวิต โดยผู้วิจัยได้ออกแบบขั้นตอนการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.6.1 ศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความกลัวในวิถีชีวิตชุมชน และเข้าร่วมสังเกตการณ์ เข้าร่วมกิจกรรมทางความเชื่อ พิธีกรรม เพื่อศึกษารวบรวมสัญลักษณ์ที่ปรากฏในความเชื่อของคนไทยที่เชื่อว่าจะช่วยปกป้อง ป้องกันขจัดปัดเป่าเหตุร้าย ภัยอันตราย สิ่งเลวร้าย ตลอดจนศึกษารูปแบบของผลงานทางทัศนศิลป์ หลักการ และแนวคิดทางด้านทัศนศิลป์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วประมวลสรุป เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (R.)

1.6.2 การสร้างสรรค์จิตรกรรมสื่อผสม : ความกลัวในวิถีชีวิต ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามแนวคิดและทฤษฎีที่ได้ทำการศึกษาคือ แนวคิดเกี่ยวกับความกลัว แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม แนวคิดเกี่ยวกับสีตามความเชื่อของคนไทย แนวคิดเกี่ยวกับจิตตอลาเรต ทฤษฎีสีของโคบายาชิ ทฤษฎีการวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างส่วนมูลฐานทางศิลปะและหลักการทางศิลปะของ ยีน มิลเลอร์ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ และทฤษฎีลำดับขั้นของแรงจูงใจของ อับราฮัม มาสโลว์ จากนั้นทำการร่างภาพต้นแบบ แล้วสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม (D.)

1.6.3 การวิเคราะห์แบบร่าง (R₂) การสร้างสรรค์แบบร่างขึ้นได้นั้น ต้องประกอบด้วยแรงบันดาลใจ แนวคิด รูปแบบเทคนิควิธีการ อิทธิพล ตั้งโฉลก (2554: 18-20) กล่าวว่า แบบร่างเป็นความคิดอีกรูปแบบหนึ่งแต่เป็นความคิดที่เป็นภาพ ดังนั้น การวิเคราะห์แบบร่างผู้วิจัยจึงได้แบ่งประเด็นการวิเคราะห์แบบร่าง โดยประยุกต์มาจากวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของ ปรีชา เกาทอง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเด็นสำคัญ คือ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2554: 11-14 และปรีชา เกาทอง, **สัมภาษณ์**, 6 ธันวาคม 2554) ได้แก่ 1) ความคิดในการสร้างสรรค์ ได้แก่ แรงบันดาลใจ แนวคิด และการตีความ 2) ความงามของผลงานสร้างสรรค์ ได้แก่ รูปแบบ เทคนิควิธีการ และ 3) ความหมายของผลงานสร้างสรรค์ คือ เนื้อหาสาระ

1.6.4 การวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ (R₃) ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น ทฤษฎีสีของโคบายาชิ และทฤษฎีการวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างส่วนมูลฐานทางศิลปะและหลักการทางศิลปะของ ยีน มิทเลอร์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมสื่อผสมออกตามหลักการ ดังต่อไปนี้คือ

1) การวิเคราะห์รูปแบบ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1.1) การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ ผู้วิจัยใช้ “Design Chart” ของ ยีน มิทเลอร์ เพราะสามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในผลงานจิตรกรรมสื่อผสมชิ้นนั้นๆ ได้ใช้ส่วนมูลฐานทางศิลปะและหลักการทางศิลปะอย่างไรบ้างสร้างสรรค์ผลงาน จนกระทั่งเกิดเป็นเอกภาพในผลงาน

1.2) การวิเคราะห์สีของผลงานจิตรกรรมสื่อผสม เพื่อหาการสื่อความหมายด้านอารมณ์ ความรู้สึกของสี ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีสีของโคบายาชิ มาใช้ในการวิเคราะห์ถึงสุนทรีย์ภาพของสี อารมณ์ ความรู้สึกในผลงานจิตรกรรมสื่อผสมของตนเอง

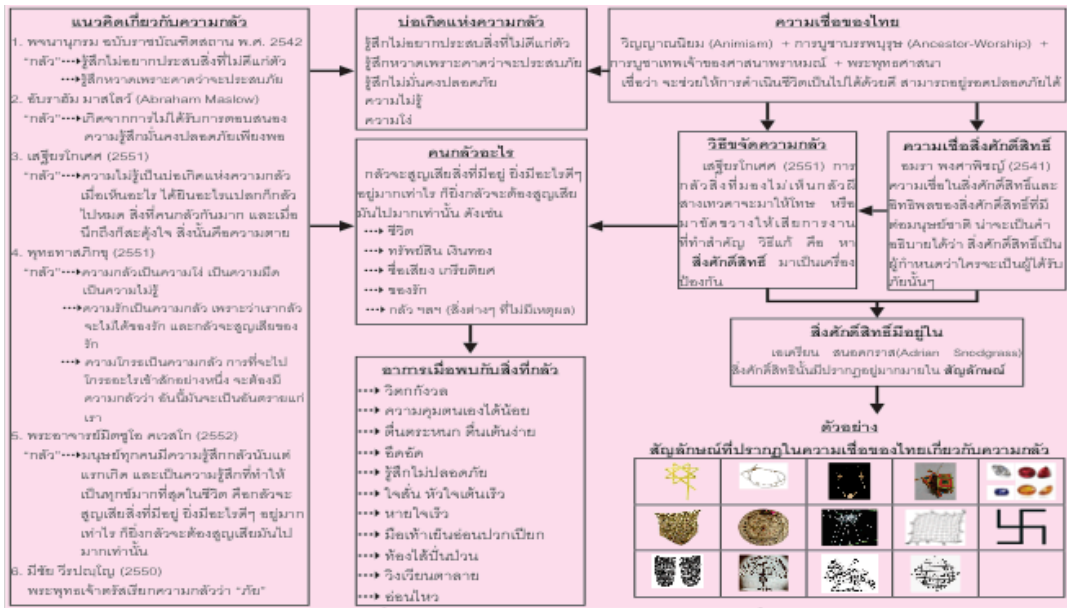
2) การวิเคราะห์เทคนิควิธีการ

1.6.5 การพัฒนาผลงานจิตรกรรมสื่อผสม : ความกลัวในวิถีชีวิต (D₂) เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ควรแก้ไขปรับปรุงจาก ข้อ 1.6.4 แล้ว จึงรวบรวมข้อมูลที่ได้นำไปพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสื่อผสม ซึ่งแบ่งประเด็นการพัฒนาผลงานจิตรกรรมสื่อผสมออกเป็น 3 ประเด็น โดยประยุกต์มาจากวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของ ปรีชา เกาทอง (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2554: 11-14 และปรีชา เกาทอง, **สัมภาษณ์**, 6 ธันวาคม 2554) ได้แก่ 1) ความคิดในการสร้างสรรค์ ได้แก่ แรงบันดาลใจ แนวคิด และการตีความ 2) ความงามของผลงานสร้างสรรค์ ได้แก่ รูปแบบ เทคนิควิธีการ และ 3) ความหมายของผลงานสร้างสรรค์ คือ เนื้อหาสาระ

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความกลัว ความเชื่อและพิธีกรรม สัญลักษณ์ที่ปรากฏในความเชื่อของคนไทยที่เชื่อว่าจะช่วยปกป้อง คู่มกัันอันตราย แนวคิดและทฤษฎีทางด้านทัศนศิลป์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภูมิที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เงื่อนไขการออกแบบและสร้างสรรคจิตรกรรมสื่อผสม : ความกลัวในชีวิต

คุณลักษณะ	ตัวอย่างวิธีการ			
	กลัวผี	กลัวอุปนิสัย	กลัวตาย	กลัวไม่ได้สิ่งที่ต้องการ กลัวได้สิ่งที่ไม่ต้องการ
1. ความกลัว				
2. สิ่งที่ทำให้หายกลัว				

ความกลัว	สัญลักษณ์		ผลงานสร้างสรรค์
	โดยมุมมอง	อัญมณี	
กลัวได้สิ่งที่ไม่ปรารถนา กลัวได้สิ่งที่ไม่ปรารถนา	โดยธรรมชาติเป็นสิ่งที่อยู่อาศัย เพื่อป้องกันอันตราย และเป็นกับดักสำหรับดักจับอาหาร เพื่อความอยู่รอด	เชื่อว่า เป็นสิริมงคล ช่วย คลบับดาลให้ ผู้ใช้มีฤทธิ์ อำนาจ และโชคลาภตามที่ปรารถนา	
	ตาข่าย	เจดิว	
	เชื่อว่าปวงนั้น เป็นเงื่อนตาย แต่ไม่ออก ซึ่งจะใช้ป้องกันผี	เชื่อว่าสามารถป้องกัน สิ่งชั่วร้าย เสนียดจัญไร ต่างๆ เป็นเครื่องหมาย สิริมงคลของชาวนา	

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย